

АПАРАТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Головне науково-експертне управління

01008, м.Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.:255-40-25, 255-45-01; факс: 255-41-86

До реєстр. № 3625 від 10.06.2020
Кабінет Міністрів України

ВИСНОВОК на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прав та інтересів дітей, а також осіб, визнаних недієздатними у сфері охорони здоров'я»

У законопроекті пропонується внести зміни до Основ законодавства України про охорону здоров'я (далі – Основ), Закону України «Про психіатричну допомогу» (далі – Закон) з метою «нормативно-правового визначення умов та механізмів надання дітям та особам, визнаним в установленому законом порядку недієздатними, деяких видів медичної допомоги без згоди їх законних представників» (п. 1 пояснювальної записки).

За результатами розгляду законопроекту Головне управління вважає за доцільне висловити щодо його змісту такі зауваження.

1. У проекті пропонується визначити, що для пацієнта віком до 14 років (малолітнього пацієнта), а також пацієнта, визнаного в установленому законом порядку недієздатним, медичне втручання здійснюється за згодою їх законних представників *чи уповноважених ними осіб в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України*. Право законних представників пацієнтів віком до 14 років щодо визначення уповноважених осіб для надання згоди на медичне втручання виникає в разі встановлення Кабінетом Міністрів України карантину, встановлення режиму надзвичайної ситуації або введення воєнного чи надзвичайного стану (ч.ч. 1, 2 ст. 43 Основ у редакції проекту).

На наш погляд, внесення запропонованих змін не виглядає обґрунтованим. Звертаємо увагу на те, що відповідно до ст. 242 Цивільного кодексу України батьки (далі - ЦК) (усиновлювачі) є *законними* представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей. Опікун є *законним* представником малолітньої особи та фізичної особи, визнаної недієздатною. Законними представниками малолітніх і неповнолітніх є також усиновлювачі, котрі за своїм правовим становищем прирівнюються до батьків (ст. 207 Сімейного кодексу України (далі - СК)). Зауважимо також, що батьки

мають право на самозахист своєї дитини, повнолітніх дочки та сина (ст. 154 СК), а опікун зобов'язаний вживати заходів щодо захисту цивільних прав та інтересів підопічного (ч. 4 ст. 67 ЦК). Тобто, законодавчо закріплено виникнення відповідних повноважень та обов'язок виступати батькам, усиновлювачам, опікунам їх представниками. Із наведеного також випливає, що повноваження батьків та представників мають особистий характер та не можуть бути предметом передоручення.

На наш погляд, положення проекту не узгоджуються із природою представництва у сфері сімейних відносин, зокрема, свої сімейні обов'язки батьки або усиновителі не вправі передавати іншій особі (ст. 15 СК).

2. Відповідно до нової редакції ч. 3 ст. 43 Основ «згода пацієнта, його законного представника чи уповноваженої ним особи на медичне втручання не потрібна лише у разі: наявності ознак прямої загрози життю пацієнта за умови неможливості отримання з об'єктивних причин згоди на таке втручання від самого пацієнта, його законних представників чи уповноважених ними осіб, відсутності у пацієнта законного представника, відібрання від батьків пацієнта віком до 14 років у зв'язку із загрозою його життю та здоров'ю, тимчасового влаштування пацієнта віком до 14 років у зв'язку із залишенням його без батьківського піклування. Якщо законний представник пацієнта чи уповноважена ним особа дає відмову від медичного втручання за наявності ознак прямої загрози життю пацієнта, для врятування та збереження його життя рішення про таке втручання може бути ухвалене комісією або консилиумом лікарів у закладі охорони здоров'я, що забезпечує медичне обслуговування пацієнта, у разі неможливості скликання консилиуму – лікарем, який надає медичну допомогу».

При оцінці запропонованих новел необхідно врахувати, що відповідно до Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенції про права людини та біомедицину *будь-яке втручання у сферу здоров'я може здійснюватися тільки після добровільної та свідомої згоди на нього відповідної особи; такій особі заздалегідь надається відповідна інформація про мету і характер втручання, а також про його наслідки та ризики; відповідна особа у будь-який час може безперешкодно відкликати свою згоду* (ст. 5).

Конституція України гарантує, що *кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність* (ч. 1 ст. 29); *права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України* (ч. 1 ст. 64).

Тому частина положень проекту потребують уточнення для запобігання можливих зловживань. Зокрема, відповідно до законопроекту медичне втручання можливе і за рішенням лікаря, який надає медичну допомогу у разі неможливості скликання консилиуму (нова редакція ст. 43 Основ), що потребує конкретизації щодо відповідної процедури, термінів та відповідальності. Також потребують уточнення слова «наявність ознак прямої загрози життю»

з метою усунення можливості суб'єктивної помилки при прийнятті відповідного рішення.

Крім того, правовий аналіз змісту положень поданого законопроекту ускладнений використанням нетипового для норм закону стилю і термінології (зокрема: «*відібрання пацієнта*»; «*уповноважені особи для надання згоди на медичне втручання*»; «*тимчасове влаштування пацієнта*» тощо).

3. Покладена в основу цього законопроекту концепція щодо можливості примусової госпіталізації малолітньої особи до закладу без рішення суду (зміни до ст. 13 Закону) не узгоджується з принципами надання психіатричної допомоги, які визначені міжнародними актами. Зокрема, згідно з керівними принципами щодо прав хворих на психічні захворювання, які визначені Всесвітньою асоціацією про права і юридичний захист психічно хворих («Положення і погляди Всесвітньої психіатричної асоціації про права і юридичний захист психічно хворих», прийняті Генеральною асамблеєю ВПА на VIII Всесвітньому конгресі з психіатрії (Афіни, Греція, 17.10.1989), *госпіталізація або лікування не повинно проводитися проти волі пацієнта, якщо пацієнт не страждає серйозним психічним захворюванням*. Остаточне рішення про прийом чи розміщення пацієнта у психіатричний лікувальний заклад на примусових засадах може бути прийняте тільки судом чи компетентним незалежним органом, вказаним у законі, і тільки після відповідних та належних слухань.

Відповідно до позиції Парламентської Асамблеї Ради Європи рішення про примусову госпіталізацію особи до психіатричного закладу має ухвалюватися суддею з встановленням часових меж такої госпіталізації (п. 7 Рекомендації з психіатрії та прав людини від 01.01.1994 № 1235).

Слід зазначити, що зазначений вище принцип знайшов відображення у відповідних нормах глави 10 «Розгляд заяви про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку» розділу IV Цивільного процесуального кодексу України, за якими питання щодо надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку вирішується *судом*.

Конституційний Суд України у Рішенні у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 01.06.2016 № 2-рп/2016, зокрема, зазначив, що аналіз наведених міжнародних документів дає підстави для висновку про необхідність здійснення судового контролю над втручанням у право на свободу та особисту недоторканність психічнохворої особи під час її госпіталізації до психіатричного закладу без її згоди; примусова госпіталізація за своєю природою та наслідками є непропорційним обмеженням конституційного права недієздатної особи на свободу та особисту недоторканність; тому вона має здійснюватися з дотриманням конституційних гарантій захисту прав і свобод людини і громадянина, з урахуванням

міжнародно-правових стандартів, правових позицій Конституційного Суду України та *виключно за рішенням суду* відповідно до вимог ст. 55 Основного Закону України (п.п. 2.3, 2.5 мотивувальної частини зазначеного рішення).

Узагальнюючий висновок: за результатами розгляду у першому читанні законопроект доцільно повернути суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

Керівник Головного управління

С. Тихонюк

Вик.: К. Вербицький, О. Куціпак, В. Грицак,
Н. Лебедь

СЕДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: ТИХОНЮК СВІТЛАНА АНДРІЙВНА

Сертифікат: 2B6C7DF9A3891DA104000000733B42008E588D01

Дійсний до: 27.05.2021 23:59:59

Апарат Верховної Ради України
№ 16/3-2020/91752 від 01.07.2020

126472